

Szwarc, Andrzej

"Ze wspomnień wygnańca", Stanisław Paliński, oprac. Feliks Tych,
Kraków-Wrocław 1986 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 78/2, 350

1987

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

nie mające nic do stracenia" (s. 316 n., przyp. 228). Wszystko to raz jeszcze świadczy o postawie hr. Alfreda, właściciela znacznych dóbr za kordonem rosyjskim, znanej skądinąd polskiej historiografii.

Ogólna orientacja autora w sprawach polskich bierze się na ogół z niemieckiego wydania „Dziejów polskiej myśli politycznej” Włhelma Feldmana (choć w wykazie wykorzystanych tytułów prasowych znalazł się i „Czas”). Diószegi dostrzega niemal wyłącznie konserwatystów: półgębkiem wspomina o demokratkach i ich aspiracjach; w indeksie osobowym brak Adama Sapięhy i Butler-Johnstona (nb. narracja urywa się jesienią 1877 r.). Nie sposób jednak czynić autorowi zarzutów, że pomija poczynania, których minimalnego znaczenia nie ukrywa także rodzima literatura przedmiotu. W sumie książka potwierdza pośrednio opinię o znikomej roli kwestii polskiej w polityce mocarstw europejskich w drugiej połowie lat siedemdziesiątych XIX w.

A. S.

Stanisław Paliński. *Ze wspomnień wygnańca*. oprac. Feliks Tych. Wydawnictwo Literackie. Kraków - Wrocław 1986. s. 199. ilustr.

Stanisław Paliński (1874-1921) był robotnikiem w drugim pokoleniu: po nauce w szkole rzemieślniczej w Warszawie pracował od wczesnej młodości w warsztatach mechanicznych na Solcu wchodząc jednocześnie w krąg konspiracji socjalistycznej. Był kolejno członkiem Związku Robotników Polskich i SDKP, w której zajął mimo 19 zaledwie lat życia ważną pozycję. Aresztowany u schyłku 1893 r. spędził przeszło trzy lata w X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej i na Pawiaku, następnie zaś został skazany w trybie administracyjnym na 10-letnie zesłanie. Karę odbywał w skrajnie trudnych warunkach w Sriednie-Kołymsku: Jego pamiętnik dotyczy w przeważającej części właśnie pobytu na Syberii. Już w 1902 r. zakończył się on brawurową ucieczką. Paliński po przewędrowaniu całej Rosji przedostał się do Galicji, gdzie przez pewien czas pracował jako ślusarz włączając się też do prac lwowskiej organizacji PPS. Parę lat przebywał w Szwajcarii współpracując m.in. jako technik z Ignacym Mościckim. W latach rewolucji 1905-1907 wyjeżdżał nielegalnie do zaboru rosyjskiego. Z kolei spędził kilka lat na emigracji w Brazylii, by w latach rewolucji październikowej znaleźć się ponownie w Rosji. Ostatecznie przeniósł się jednak do odrodzonej Polski, gdzie niebawem zmarł.

Należy żałować, że Paliński opisał tylko fragment swego wyjątkowo bogatego życia. W jego pamiętniku, wydrukowanym po raz pierwszy na łamach socjalistycznego „Przedświtu” już w 1902 r., znalazły się cenne informacje, zwłaszcza o stosunkach z zesłanymi rewolucjonistami polskimi i rosyjskimi (np. wiadomości o ostatnim okresie życia Ludwika Janowicza). Wartość spisanych na bieżąco wspomnień tkwi jednak nie tyle w ich warstwie faktograficznej, co w znakomitym odzwierciedleniu mentalności młodego socjalisty wywodzącego się z nieinteligentnego środowiska. Jego postawa na wygnaniu opierała się na niepisanym kodeksie postępowania przeciwników caratu, który przewidywał m.in. pomoc współwzięniom bez względu na ich narodowość i przekonania polityczne oraz solidarność w obliczu prześladowań.

Feliks Tych opatrzył pamiętnik przedmową, w której zrekonstruował losy Palińskiego i jego tekstu. Dołączył też jako aneks jego list o Ludwiku Janowiczu znajdujący się w zespole Archiwum PPS w CA KC PZPR. W komentarzu wydawcy (szkoda skądinąd, że niezbyt rozbudowanym) wykorzystano m.in. wspomnienia działaczy rosyjskiego ruchu robotniczego, współtowarzyszy autora na zesłaniu.

A. S.